

Дело C-375/20

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

10 август 2020 г.

Запитваща юрисдикция:

Tribunal da Relação de Coimbra (Апелативен съд Коимбра,
Португалия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

11 май 2020 г.

Жалбоподател:

Liberty Seguros S.A.

Ответник:

DR

Предмет на преюдициалното запитване

Трето гражданско отделение на Tribunal da Relação de Coimbra (Апелативен съд Коимбра, Португалия) иска от Съда да се произнесе по съвместимостта с правото на Съюза (Директива 2009/103/ЕО) на предвидената в националното право възможност за противопоставяне на трети пострадали лица и на Fundo de Garantia Automóvel (Фонд за автомобилно гарантиране, Португалия) на нищожност на застрахователен договор поради неправомерност на сделката.

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Член 267, втора алинея ДФЕС.

Преюдициални въпроси

Допуска ли правото [на Съюза], и по-специално Директива 2009/103/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, национална правна уредба, която

позволява да се противопостави на трети пострадали лица и на Fundo de Garantia Automóvel (Фонд за автомобилно гарантиране) нищожността на договор за застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства, когато тази нищожност произтича от обстоятелството, че застрахованият е използвал застрахованото превозно средство за вземзден незаконен превоз на хора и стоки и е укрил тази цел от застрахователното предприятие? Отговорът би ли останал същият, ако пътниците са знаели за това, че превозът е незаконен?

Разпоредби от правото на Съюза, на които е направено позоваване

Директива 2009/103/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година относно застраховката Гражданска отговорност при използването на моторни превозни средства и за контрол върху задължението за сключване на такава застраховка, по-специално член 13, параграф 1.

Решение от 22 юли 2017 г., *Fidelidade-Companhia de Seguros S. A.* срещу *Caisse Suisse de Compensation* и др. (C-287/16, EU:C:2017:575); решение от 4 юли 2006 г., *Adeneler* и др. (C-212/04, EU:C:2006:443); решение от 16 декември 1993 г., *Miret* (C-334/92, EU:C:1993:945) и решение от 13 ноември 1990 г., *Marleasing SA* (C-106/89, EU:C:1990:395).

Разпоредби на националното право, на които е направено позоваване

Decreto-Lei n.º 291/2007, de 21 de agosto (aprova o regime do sistema do seguro obrigatório de responsabilidade civil automóvel e transpõe parcialmente para a ordem jurídica interna a Diretiva n.º 2005/14/CE, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 11 de maio, que altera as Diretivas n.ºs 72/166/CEE, 84/5/CEE, 88/357/CEE e 90/232/CEE, do Conselho, e a Diretiva n.º 2000/26/CE, relativas ao seguro de responsabilidade civil resultante da circulação de veículos automóveis) (Декрет-закон № 291/2007 от 21 август 2007 г. (за одобряване на уредбата на системата на гражданска отговорност и за частично транспониране във вътрешния правен ред на Директива 2005/14/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2005 г. за изменение на Директиви 72/166/ЕИО, 84/5/ЕИО, 88/357/ЕИО и 90/232/ЕИО на Съвета и Директива 2000/26/ЕО относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства) (наричан по-нататък „SORCA“), *Diário da República*, бр. 160/2007, серия I от 21 август 2007 г.: член 22, член 47, параграф 1, параграф 49, параграф 1, букви а) и б) и член 54, параграф 3.

Decreto-Lei n.º 72/2008, de 16 de abril (estabelece o regime jurídico do contrato de seguro) (Декрет-закон № 72/2008 от 16 април 2008 г. (за установяване на правния режим на застрахователния договор) (наричан по-нататък „RJCS“) от 16 април 1996 г., *Diário da República*, бр. 75/2008, серия I от 16 април

2008 г.: по-специално член 14, параграф 1, член 24, параграф 1, член 25, параграф 3 и член 43.

Член 253, член 254, параграф 1 и членове 280 и 294 от Гражданския кодекс.

Кратко представяне на фактическата обстановка и на главното производство

- 1 Liberty Seguros S.A. предявява установителен иск срещу ответника, DR, понастоящем възиваем, за да се „установи унищожаването на застрахователния договор, сключен с ответника поради материалноправна недействителност с обратна сила към датата на сключването му, без да се засяга правото на жалбоподателя да запази платените от него премии в съответствие с разпоредбата на член 25, параграф 5 от Декрет-закон № 72/2008“.
- 2 Ищецът, възивник в настоящото производство, твърди по същество, че на 27 август 2015 г. е сключил с ответника договор за застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства, в който застрахованият обект е превозно средство (идентифицирано по-подробно в преписката по главното производство) с регистрационен номер 56-FB-46 (наричано по-нататък „FB“), и че в съответното си заявление ответникът се е легитимирал като собственик на превозното средство и е заявил, че ще го ползва лично като обичаен водач.
- 3 Той поддържа също, че на 9 септември 2015 г. ответникът е поискал изменение на посочения застрахователен договор в смисъл застрахованият обект да стане вместо превозното средство „FB“ друго превозно средство от същата марка и модел с регистрационен номер 80-PX-30 (наричано по-нататък „PX“), на което също е собственик и обичаен водач и заявява, че е предназначено за лично ползване, че е с шест места за сядане и, че той е застрахованото лице и обичайният водач, като не декларира ремарке. Жалбоподателят се е доверил на заявеното от ответника и се е съгласил с изменението на договора, като всички останали клаузи от първоначалния договор, сключен на 27 август, остават в сила.
- 4 Той изтъква също, че вследствие на произшествието, настъпило на 24 март 2016 г. във Франция (с 12 пострадали лица, пътуващи в превозното средство), е узнал, че когато е поискал замяната на застрахованото превозно средство, ответникът не е бил и не е станал впоследствие негов собственик, не е бил обичаен водач, не го е ползвал по предназначението, посочено в заявлението му, а посоченото превозно средство е било предназначено за възмезден неразрешен превоз на мигранти между Португалия и Швейцария, че превозното средство се е движело с ремарке с брутна маса 1300 кг., че е с дванадесет места за сядане (без мястото на водача) и освен това, че обичайният водач на посоченото превозно средство е FN, на 19 години, притежаващ любителско свидетелство за управление категория В, което му

дава право да управлява превозни средства с до 9 пътници с прикачено ремарке с брутна маса до 750 кг.

- 5 На последно място, жалбоподателят посочва, че ответникът умишлено е пропуснал да декларира тези факти, по-специално използването на превозното средство за упражняваната дейност, като го е заблудил относно обхвата на поетия риск и добавя, че ако е знаел за тези факти, е щял да откаже да сключи договора.
- 6 С поведението си ответникът е умишлено е нарушил задължението си за първоначално деклариране на прехвърления риск, предвидено в член 24, параграф 1 от Декрет-закон № 72/2008. Поради това съгласно разпоредбата на член 25, параграф 3 от посочения Декрет-закон и на член 253 и член 254, параграф 1 от Гражданския кодекс има право да унищожи договора по съдебен ред.
- 7 Ответникът, който е редовно призован, не е представил отговор.
- 8 Fondo de Garantia Automóvel (Фонд за автомобилно гарантиране; наричан по-нататък „FGA“), в определения от ответника срок за отговор, представя молба за доброволно главно встъпване, в която, като се позовава на процесуалната си легитимност (тъй като има интерес, равен на интереса на ответника, доколкото, ако исканията на ищеца бъдат уважени, ще носи отговорност за плащането на обезщетенията), оспорва твърденията от ищеца факти и иска отхвърлянето на иска, като предявява насрещен иск и молба за встъпване на трето лице, както и принудително привличане на VS (регистриран собственик на застрахованото превозно средство), FN (водач на застрахованото превозно средство) и JT (застрахователен брокер на ищеца).
- 9 За тази цел твърди, че застрахователният договор е бил сключен с посредничеството на брокера по местоживее на ответника DR, че е общоизвестен факт, че същият извършва по занятие платен превоз на пътници между Швейцария и Португалия и този факт е бил известен на застрахователния брокер на жалбоподателя, който към момента на сключване/изменение на договора е извършил проверка на превозното средство и е знаел, че има три реда седалки и теглич за ремаркета. Заявява още, че самият жалбоподател разполага с множество ресурси, за да установи истинността на информацията, подадена от застрахованото лице, тъй като е задължен да проверява отговорите на застрахования и да установи точността им. Поради тази причина позоваването на унищожяемостта на договора представлява злоупотреба на принципа *venire contra factum proprium*. От друга страна, той твърди, че в случай на такъв порок съгласно член 22 от Закон-декрет № 291/2007, той е непротивопоставим на пострадалите лица, поради което предявява насрещен иск за осъждане на ищеца „да признае, че евентуалната унищожяемост или нищожност на застрахователния договор,

сключен с ответника DR е непротивопоставима на пострадалите лица и на FGA“.

- 10 След приключване на състезателното производство между първоначалните страни съдът допуска доброволното главно встъпване на FGA и предявения насрещен иск.
- 11 Междувременно ищецът допълва иска си, като поддържа всички искания от първоначалния иск, но твърди, че тъй като застрахователният договор е сключен с лице, което не е имало подлежащ на защита правен интерес (упражняване на незаконна дейност по превоз на пътници) съгласно член 43, параграф 1 от Декрет-закон № 72/2008 той е нищожен и на това основание в съответствие с член 265, параграфи 2 и 3 от Código de Processo Civil (Гражданския процесуален кодекс) иска изменение на иска, като включва следните искания:
  - „а) като главно искане, договорът за застраховка да бъде обявен за нищожен с всички произтичащи от това правни последици,
  - б) при условията на евентуалност, в случай че посоченият договор не бъде обявен за недействителен, да бъде унищожен съгласно изричните искания и основанията, изтъкнати в иска, надлежно приложен към преписката“.
- 12 Първоинстанционният съд приема за установено от фактическа страна следното.
- 13 На 27 август 2015 г. ответникът предлага на ищеца да сключи договор за застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства.
- 14 С това предложение ответникът, който се легитимира като собственик на превозното средство FB и заявява, че е предназначено за лично ползване, желае, освен задължителната застраховка на риска от гражданска отговорност за вредите, причинени при използването на това превозно средство, като предполагаем собственик и обичаен водач, частична застраховка за смяна на стъкла в оторизиран сервиз, смърт или нетрудоспособност на водача, медицински разходи на водача, пълна временна неработоспособност с хоспитализация и допълнителна помощ на пътя.
- 15 Като се доверява на изявленията, направени към този момент от ответника, чиято истинност и добросъвестност предполага, ищецът приема застраховането на предлаганите рискове и издава съответната полица.
- 16 На 9 септември 2015 г. в рамките на застрахователния договор, влязъл в сила няколко дни по-рано, ответникът отправя ново предложение до ищеца, с което, без да променя действащите покрития и вноски, е поискал да

застрахова вместо застрахованото до този момент превозно средство, друг автомобил от същата марка и модел с регистрационен номер РХ.

- 17 В подписаното от него предложение за изменение, ответникът декларира по отношение на това превозно средство, че сключва застраховката в качеството си на собственик и обичаен водач; че то е предназначено за лично ползване и е с 6 (шест) места за сядане за превоз на пътници заедно с водача, без да декларира, че има намерение да застрахова ремарке.
- 18 Тъй като отново се доверява на декларираните данни от ответника, съдържащи се в предложението му за изменение от 9 септември 2015 г., чиято истинност и добросъвестност предполага, ищецът приема промяната на застрахованото превозно средство при предвидените в предложението условия на риск, считано от посочената дата и издава съответния анекс към застрахователния договор.
- 19 След 25 март 2016 г. ищецът научава, че както към момента на предложението за замяна на застрахованото превозно средство, така и впоследствие ответникът не използва декларираното превозно средство според обявеното предназначение, а за друга цел, а именно възмезден международен транспорт на пътници имигранти и на стоки между Швейцария и Португалия, както и, че се движи с ремарке.
- 20 Застрахованото превозно средство се е движело с девет души пътници (в три реда седалки, всяка от които с три места), с изключение на 24 март 2016 г., когато се е движело с дванадесет души на борда (в четири реда седалки, всяка с три места, като последният ред е подвижен).
- 21 Ответникът извършва тази дейност, която рекламира поне от април 2015 г., без да притежава разрешение, издадено от какъвто и да било орган.
- 22 Ответникът умишлено пропуснал да съобщи тази дейност на ищеца в предложението си за застраховка.
- 23 Ответникът и встъпилата страна FN са обичайните водачи на превозно средство „РХ“.
- 24 Встъпилата страна FN е бил на 19 години на 23 март 2016 г. и е притежавал любителско свидетелство за управление категория В, което му дава право да управлява превозни средства, превозващи не повече от 9 пътници с прикачено ремарке с брутна маса до 750 килограма.
- 25 FN, в качеството си на водач на превозно средство „РХ“ и на друго превозно средство собственост на ответника, в периода от август 2015 г. и 24 март 2016 г. е извършил най-малко двадесет курса (отиване и връщане) между Швейцария и Португалия, като за по-голямата част от тях използва превозното средство „РХ“.

- 26 Най-малко по време на някои от тези пътувания застрахованото превозно средство се движи с ремарке с брутна маса 1300 килограма.
- 27 Превозното средство „РХ“ е с девет фиксирани места, а на 24 март 2016 г. са добавени три подвижни места за сядане на четвърта редица. Тези места за сядане са поставени в началото на пътуването, през което е настъпило произшествието, и не са били снабдени с предпазни колани.
- 28 Ответникът напълно е осъзнавал, че не е можел да рекламира, а още по-малко да съобщи на ищеца действителната дейност, която упражнява чрез използването на това превозно средство (заедно с ремарке), от която е извличал големи печалби поради цената, която е получавал от лицата, използващи услугите му, като се има предвид, че тази дейност не е била разрешена от компетентните органи.
- 29 Ответникът е получавал от всеки превозван пътник минимум 100 EUR за всяко пътуване отиване или връщане между Португалия и Швейцария.
- 30 Тази цена включва превозът на пътника и багажа му по системата „врата до врата“.
- 31 Пътуванията се извършват само от един водач, който най-често не притежава подходящо свидетелство за управление, като се има предвид броят на превозваните лица и характеристиките на превозното средство и съответните ремаркета.
- 32 Ответникът напълно е осъзнавал факта, че ако към момента на поискване на застраховката е съобщил на ищеца извършваната дейност, която е възнамерявал да продължи, като използва застрахованото превозно средство, ищецът никога не би се съгласил да сключи с него спорния застрахователен договор, а още по-малко би приел промяната на застрахования автомобил, договорена впоследствие.
- 33 Ищецът узнал за тези факти (свързани с дейността на ответника чрез използването на застрахованото превозно средство) след сериозното пътнотранспортно произшествие, претърпяно от фургона РХ, и разследването, разпоредено от него.
- 34 Въпросното произшествие настъпило на 24 март 2016 г. в 23,40 ч. на EN79, в Мулен, община Монбьони, Лион, Франция.
- 35 Произшествието настъпило, когато застрахованото превозно средство, управлявано в този момент от встъпилата страна FN, движещо се в посока Макон-Мулен, се сблъсква челно с тежкотоварно превозно средство, движещо се в насрещното платно.
- 36 Сблъсъкът е станал в дясното платно по посока на движението на тежкотоварното превозно средство (Мулен-Макон), когато превозното

средство „РХ“, движещо се в обратната посока, след като осъществява няколко маневри за изпреварване на други автомобили и със скорост над максимално разрешената по този път (80 км/час), се сблъсква с посочения камион.

- 37 В резултат на този сблъсък загиват дванадесетте португалски граждани имигранти, пътуващи от Швейцария към родните си места, за да прекарат великденската ваканция със семействата си.
- 38 Всеки от пътниците е заплатил или възнамерявал да плати на ответника DR минимална сума в размер на 100 EUR за планираното пътуване.
- 39 Ако не е било трагично и окончателно прекъснато, пътуването е трябвало да се извърши без прекъсване от Швейцария до Португалия, за да завърши на предвидената дестинация между 11.00 и 12:00 на 25 март 2016 г.
- 40 Не е било предвидено прекъсване за почивка както на водача, който единствен е отговорял за управлението на превозното средство по време на цялото пътуване, нито за пътниците, пътуващи „натъпкани“ с голяма част от багажа си в пространство от около 4,5 квадратни метра площ и около 8,5 кубични метра обем, четирима от тях (тримата, заемащи последната редица седалки и дете, пътуващо в скута) без предпазни колани (с каквито превозното средство не разполага).
- 41 Най-краткият маршрут, предвиден за това пътуване между град Ромон в Швейцария и град Гуарда в Португалия е 1643 километра с непрекъсната продължителност от 16 часа.
- 42 Превозното средство РХ не разполага нито с тахограф, нито със система за регистриране на съответните продължаващи или прекъснати периоди на управление на съответните водачи.
- 43 Към момента на настъпване на фаталното произшествие превозно средство РХ тегли ремарке с брутна маса (без товар) 1300 кг. и в което се намират останалите куфари и принадлежности на пътниците.
- 44 Теглото на лицата и предметите, превозвани в това превозно средство, води до необичайно увеличаване на нестабилността при движението му, която се засилва експоненциално при изпълнението на маневри като изпреварване и управление със скорост над 90 км./ч.
- 45 Като следствие от силата на удара с тежкотоварното превозно средство, проекцията на пътуващите без предпазни колани пътници върху седящите пред тях пътници увеличава риска от смърт на последните и неизбежно допринася за нея.
- 46 Ремаркетото не е било обхванато от спорния застрахователен договор по настоящото дело.

- 47 Ответникът декларира пред встъпилата страна JT, че сключва застраховката и евентуално, че иска изменение на полицата в качеството си на собственик на превозното средство „РХ“ и че е/ще бъде негов обичаен водач.
- 48 Ответникът заявява, че отговорите, съдържащи се във формуляра, напълно съответстват на истината и, че не е скрил никаква информация, която може да повлияе на решението на ищеца относно предложената застраховка.
- 49 Той обаче заявява, че е осъзнавал задължението си да представи точни данни, които са му известни или които разумно е смятал за важни, за да може застрахователното дружество да оцени риска и заявява също, че е съзнавал задължението си да съобщи за всяка промяна в обстоятелствата или в риска, обхванат от договора за срока на действието му.
- 50 След приключване на съдебното производство е постановено решение, с което искът е уважен частично, а насрещният иск, предявен от FGA, е уважен изцяло, като сключеният между ищеца и ответника застрахователен договор е обявен за нищожен между страните с произтичащите от това правни последици, като ответникът е освободен от останалите претенции и се обявява, че недействителността на застрахователния договор е непротивопоставима на третите пострадали лица, както и на FGA.
- 51 Ищецът Liberty Seguros S. A. обжалва това решение пред запитващата юрисдикция.

Основни доводи на страните в главното производство

- 52 Liberty S.A. изтъква в жалбата си, че доколкото обжалваното съдебно решение признава и обявява спорния застрахователен договор за недействителен, е следвало да обяви и, че тази недействителност е противопоставима на встъпилата страна Fondo de Garantia Automóvel (Фонд за автомобилно гарантиране) и следователно на пострадалите при разглежданото в главното производство произшествие, тъй като именно посоченият Фонд е длъжен да плати обезщетението.
- 53 Това следва от тълкуването на член 291 от Гражданския кодекс във връзка с член 2, член 25, параграфи 1 и 3 и член 147, параграфи 1 и 2 от Декрет-закон № 72/2008 и членове 22, 27 (a contrario), член 47, параграф 1, член 49, параграф 1 и член 54, параграф 4 от Декрет-закон № 291/2007.
- 54 Всъщност прилагането на посочените разпоредби на вътрешното право не противоречи на директивите на Европейския съюз относно режима на задължителната застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства.
- 55 То произтича от факта, че директивите на Европейския съюз имат вертикален директен ефект в отношенията между частноправни субекти и

държавата членка или публичноправните образувания (в случая FGA), което означава, че частноправните субекти могат да се позовават на разпоредби на директива, които са достатъчно ясни, точни и безусловни в рамките на публичноправните отношения.

- 56 Хоризонталният директен ефект настъпва в отношенията между частноправни субекти (частноправни отношения) и макар практиката на Съда да признава пряката приложимост на регламентите (т.е. вертикален и хоризонтален директен ефект), в случая на директивите тя предвижда само възможността за вертикален директен ефект в отношенията между частноправни субекти и държавата или публичните органи.
- 57 Така националните юрисдикции не разполагат с никаква свобода на преценка относно прякото прилагане или, с други думи, относно признаването на хоризонтален директен ефект на дадена директива в съдебно производство между частноправни субекти, поради което не могат да признаят такъв ефект.
- 58 По настоящото дело Liberty Seguros по силата на националното право е освободено от гражданска отговорност по силата на недействителността на застрахователния договор.
- 59 Тълкуването на националната правна уредба в съответствие с правото на Съюза е изключено, когато води до тълкуване *contra legem* на вътрешното право.
- 60 Ето защо тя иска обжалваното съдебно решение да бъде заменено с друго, което, като уважи жалбата, да признае и приеме, че обявената нищожност на договора за застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства, сключен между жалбоподателя и ответника DR, е противопоставим на встъпилата страна Fondo de Garantia Automóvel (Фонд за автомобилно гарантиране) и на пострадалите при произшествието, настъпило във Франция на 24 март 2016 г., като възложи на посочения фонд (а не на жалбоподателя Liberty Seguros) задължението да обезщети пострадалите лица за претърпените вреди.
- 61 В писмения си отговор Fondo de Garantia Automóvel (Фонд за автомобилно гарантиране) иска разширяване на предмета на жалбата, като изтъква следните доводи относно това разширяване.
- 62 FGA счита, че първоинстанционният съд е трябвало да приеме за установено, че брокерът напълно е съзнавал незаконната дейност на ответника DR, а именно вземзден превоз на пътници между Швейцария и Португалия.
- 63 Поради това позоваването на договорните възражения от страна на застрахователното дружество без никакво съмнение представлява злоупотреба в смисъл на *venire contra factum proprium*, тъй като посоченото

дружество твърди, че се намира в правно положение, което явно противоречи на предходното му поведение съгласно член 334 от Гражданския кодекс.

- 64 Дори случаят да не е такъв, в рамките на договора за задължителна застраховка „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства правно защитеният интерес е този на пострадалото при пътнотранспортно произшествие лице, тъй като разпоредбите на член 43 от RJCS не намират приложение.
- 65 Следователно, дори да се приеме, че застрахователният договор не отразява правно защитен интерес, специалният режим на задължително осигуряване изисква посочената в член 43 от RJCS недействителност да се тълкува като обикновена унищожаемост, която трябва да бъде отнесена към неверните декларации, поради което не може да бъде противопоставена на пострадалите.
- 66 И дори да ставало въпрос за нищожност — каквато не е — тя можела да бъде противопоставена на пострадалите лица и следователно на FGA само ако е била обявена преди произшествието.
- 67 В заключение FGA иска подадената от Liberty Seguros жалба да бъде отхвърлена като неоснователна, да се остави в сила обжалваното съдебно решение и при условията на евентуалност — да се допусне разширяване на предмета на жалбата.

Кратко изложение на мотивите за преюдициалното запитване

- 68 За да постанови решение по жалбата, с която е сезирана, запитващата юрисдикция трябва да прецени дали обратно на постановеното в първоинстанционното производство, нищожността на застрахователния договор поради липса на правно защитен интерес трябва да се счита за противопоставима на пострадалите лица и на FGA.
- 69 Първата инстанция приема, че спорният застрахователен договор по настоящото дело, освен че е унищожаван, е нищожен в съответствие с член 43, параграф 1 от RJCS, доколкото интересът на застрахованото лице по отношение на застрахования риск не е правно защитим.
- 70 По-нататък, в обжалваното съдебно решение се приема, че установените пороци в застрахователния договор — следва да се повтори, нищожност поради липса на правно защитим интерес (на застрахованото лице) по отношение на застрахования риск и унищожаемост поради виновно неизпълнение на задължението за първоначално деклариране и присъщия при използването на превозното средство съгласно приложимото вътрешно право, по-специално на член 22, който изрично предвижда противопоставимост на пострадалите лица на нищожността на договора и

член 54, параграфи 3 и 4 от Декрет-закон № 291/2007 във връзка с RJCS, могат да бъдат противопоставени на пострадалите лица и на FGA.

- 71 В обжалваното съдебно решение обаче първоинстанционната юрисдикция стига до извода, че този резултат — а именно противопоставимостта — не е съвместим с правото на Съюза, като постановява, че „по този начин съгласно член 3, параграф 1 от Първа директива и на член 2, параграф 1 от Втора директива, като тълкува националното право в съответствие с правото на Европейския съюз и съгласно постоянната практика на Съда на Европейския съюз, тъй като държавите членки не могат да накърнят полезното действие на посочените директиви, португалската държава не е можела да установи в член 22 от SORCA противопоставимост от страна на застрахователното дружество на пострадалите лица и на FGA на възраженията, изведени от недействителността на договора, дори когато те са налице към момента на сключването му“.
- 72 Въз основа на тези съображения, на последно място, тази инстанция заключава, че „вследствие на гореизложеното може да се приеме, че застрахователният договор между страните е недействителен (нищожен, поради липса на правно защитим интерес и унищожаем поради неверни декларации и виновно бездействие на застрахованото лице), макар застрахователното дружество да не може да противопостави тази недействителност на трети пострадали лица и на FGA“.
- 73 Според запитващата юрисдикция първоинстанционният съд изглежда изхожда от предпоставката, че разглежданото в главното производство спорно положение и положението в основата на делото, по което е постановено решение от 20 юли 2017 г., C-287/16, са аналогични, което е довело до извода, че вътрешното право противоречи на правото на Съюза, що се отнася до посочената противопоставимост/непротивопоставимост, като отдава предимство на решението, възприето в правото на Съюза над вътрешното право на основание на принципа на върховенството на правото на Съюза над националното право и поради това приема, че застрахователното дружество не може да противопостави на пострадалите лица и на FGA недействителността на застрахователния договор, изведена от нищожност поради липса на правно защитим интерес и от унищожаемост поради неверни декларации и виновно бездействие на застрахованото лице.
- 74 Застрахователното дружество — жалбоподател търси оборването именно на този извод в производството по обжалване, като изтъква, че фактът, че с Декрет-закон № 291/2007 от 21 август 2007 г. законодателят е възнамерявал да транспонира само частично във вътрешния правен ред Директива 2005/14/ЕО относно застраховката Гражданска отговорност при използването на моторни превозни средства, както следва от съответния преамбюл и факта, че директивите не пораждат хоризонтален директен ефект, тълкуване, което, както се опитва да докаже, по същество остава непроменено в съдебната практика.

- 75 Същевременно застрахователното дружество възразява, че няма никакъв смисъл да се прилага принципът на тълкуването на националното право в съответствие с правото на Съюза, който е алтернатива на липсата на хоризонтален директен ефект на директивите, като се има предвид, че в спорното положение в настоящото производство тълкуването на националното право в съответствие с правото на Съюза предполага тълкуване *contra legem* на вътрешното право, тъй като, както явно следва от обжалваното решение, при подходящо тълкуване националното законодателство не допуска друг резултат освен противопоставимостта и като е установил този принцип Съдът явно е подчертал, че самият принцип не може да служи за основа на тълкуване на правото *contra legem*.
- 76 Все пак, макар по същество да се поддържа тълкуването за липсата на хоризонтален директен ефект на директивите — въпреки насоките в обратен смисъл на „принципа на директен ефект“ — са разработени алтернативни решения на тази липса на хоризонтален ефект, например възприемането на широко разбиране за държава, използването на механизма на тълкуването на националното право в съответствие с правото на Съюза и утвърждаването на принципа за отговорност на държавата за нарушение на правото на Съюза.
- 77 Възможно е също така да се използва механизмът на преюдициално запитване, на последно място, за да се избегне непризнаването на хоризонталния директен ефект на директивите, като се има предвид, че решенията на Съда са с общ обхват и националните юрисдикции са длъжни да спазват смисъла и обхвата, които те придават на разпоредба от правото на Съюза.
- 78 Легитимността на използването на алтернативни решения на липсата на хоризонтален директен ефект, за да се изтъква между частноправни субекти определено съдържание на директива, произтича най-напред от принципа на върховенство на правото на Съюза, който допринася за утвърждаването на принципа на ефективна съдебна защита, за да се избегне ангажирането на отговорността на държавата за нарушение на правото на Съюза.
- 79 По настоящото дело от механизмите, алтернативни на липсата на хоризонтален директен ефект на директивите, е от значение механизмът на конформно тълкуване, познат и като принцип на индиректния ефект или принцип на лоялно тълкуване и по същество се изразява в задължението на националните юрисдикции да тълкуват националната правна уредба, с която се транспонира директива в светлината на нейния текст и цел.
- 80 Този принцип е ясно признат в Решение от 13 ноември 1990 г., Marleasing (C-106/89), от което ясно следва, че механизмът за тълкуване трябва да се прилага и в отношенията между частноправни субекти, а не само във вертикалните отношения; че е задължителен за всички органи на държавите членки и се отнася до цялото национално законодателство, както

предшестващо, така и следващо директивата, а не само до националното законодателство, прието специално за транспониране на директивата.

- 81 Въпреки това, в решение от 4 юли 2006 г., *Adeneler* (C-212/04), Съдът припомня ограниченията на тази форма на тълкуване: „задължението на националния съд да използва като референция съдържанието на дадена директива, когато тълкува и прилага релевантните разпоредби на националното право намира ограничение в общите принципи на правото, и по-специално правната сигурност и недопускането на прилагане с обратна сила, и не може да служи за основа на тълкуване *contra legem* на националното право“ (точка 110).
- 82 Запитващата юрисдикция изтъква също така, че следва да се отбележи, че макар да се говори с достатъчна сигурност за предпоставката, че би било в противоречие с правото на Съюза да се противопостави на третите пострадали лица и на FGA нищожността на застрахователния договор при конкретните обстоятелства на спорния договор в главното производство, принципът на конформно тълкуване все пак не позволява да се стигне до противоположен извод на направения в първоинстанционното производство, доколкото, както следва от направения в това отношение анализ на вътрешното право, такова конформно тълкуване много вероятно би довело до тълкуване *contra legem* на това право, което както бе отбелязано не се допуска от посочения принцип.
- 83 Запитващата юрисдикция не е убедена, че противоречи на правото на Съюза противопоставянето на нищожността на застрахователния договор на третите пострадали лица и на FGA при конкретните обстоятелства на спорния договор по главното производство.
- 84 Според посочената юрисдикция това се дължало на факта, че нито в последващите директиви в областта на задължителната застраховка Гражданска отговорност, нито в известната практика на Съда в тази област няма споменаване на нищожността на застрахователния договор, изведена от незаконосъобразност на сделката. Най-тежката последица от тази нищожност, както следва от посоченото-горе решение от 20 юли 2017 г. (C-287/16), е непротивопоставимост на пострадалите лица на недействителността на унищожаеми застрахователни договори поради порок във волеизявлението, основан на умишлено направени неверни декларации относно собствеността на моторното превозно средство и самоличността на обичайния водач или на нищожни застрахователни договори поради това че застрахованото лице няма правно защитим интерес по отношение на застрахования риск, като посочената съдебна практика не се произнася относно (не)противопоставимостта на нищожността, изведена от застрахователен договор с предмет дейност, която освен че не е разрешена и следователно е незаконна, не може да бъде разрешена, тъй като е противоправна и следователно може дори да се приеме, че ползвателите ѝ, третите пострадали лица — такава е гледната точка на жалбоподателя, макар

да не са налице фактически елементи в подкрепа на това обстоятелство — са действали „недобросъвестно“, защото не са могли да не знаят за незаконния и противоправен характер на посочената дейност.

- 85 Следователно е общоизвестно, че спорният по главното производство застрахователен договор, освен че е унищожаем, е и нищожен, както приема обжалваното решение, тъй като по никакъв начин не може да се твърди, че рискът от незаконна дейност може да бъде „правно защитим интерес“. Възможно е в случая да не става въпрос за прилагането на член 43 от RJCS, а вероятно за прилагането на член 14 от този текст, който се отнася до „забранени застраховки“ и в параграф 1, буква а) от него забранява сключването на застрахователни договори за рискове, произтичащи от наказателна отговорност, извършване на неправомерно деяние или дисциплинарно нарушение и освен това по-нататък гарантира приложимостта на „общите правила относно законосъобразността на сделките“, като по този начин по необходимост препраща към членове 280 и 294 от Гражданския кодекс.
- 86 От друга страна, подобна нищожност в никакъв случай не може да се приравни на унищожаемост поради виновно бездействие при първоначалната или последващата декларация на риска съгласно член 24, параграф 1 и членове 25 и 91 от RJCS. Ответникът, застрахованото лице, не е пропуснал неволно целта, за която е възнамерявал да ползва превозното средство, което е искал да застрахова. При това положение, този пропуск вреди не само на застрахователното предприятие, тъй като нарушава сигналаматичното равновесие между дължимата премия и риска, а на обществото като цяло, тъй като създава много голям риск за движението по пътищата, както е видно от настъпилото произшествие.
- 87 В първоинстанционното производство е прието и по принцип изглежда потвърдено, че разглежданият в главното производство застрахователен договор е нищожен поради незаконосъобразността на неговия предмет, така че нищожност на това основание не може да се преобразува в унищожаемост. Ето защо следва да се направи извод, че разглежданото положение поражда неправилен въпрос — за (не)противопоставимостта на унищожаемостта на третите пострадали лица и FGA.
- 88 Това, което подлежи на решаване в производството по обжалване, е дали в крайна сметка може да се противопостави на третите пострадали лица и на FGA като последица от използването на превозно средство, чиято гражданска отговорност е предмет на застрахователен договор, нищожността на този договор, която произтича от незаконосъобразността на неговия предмет, дори когато третите лица са знаели за тази незаконосъобразност.

89 Според запитващата юрисдикция обаче този въпрос не намира отговор в посоченото решение на Съда от 20 юли 2017 г., чийто диспозитив гласи следното:

„Член 3, параграф 1 от Директива 72/166/ЕИО [...] и член 2, параграф 1 от [Втора директива 84/5/ЕИО] на трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която в обстоятелства като в делото по главното производство би имала за последица противопоставимостта спрямо трети пострадали лица на нищожността на договор за застраховка „Гражданска отговорност“ за моторно превозно средство, произтичаща от първоначално декларирана от застрахования неверни данни относно самоличността на собственика и лицето, което обичайно управлява съответното моторно превозно средство, или от обстоятелството, че лицето, за което или от името на което е сключен договорът за застраховка, не е имало икономически интерес от сключването му“.

90 Като се позовава изрично на становището на професор Menezes Cordeiro, приложено към преписката по главното производство, запитващата юрисдикция посочва, че „порокът, възприет от Съда в разглежданото решение [C-287/16], е много ограничен. Спорният договор в настоящото производство е бил „опорочен“ само от неточна декларация относно самоличността на обичайния водач на превозното средство, но от тази неточност не произтича съществено увеличаване на риска. В конкретния случай на фаталното произшествие обаче, настъпило във Франция, не това е порокът: изправени сме пред една напълно различна действителност от отразената в договора, с риск, който е нараснал експоненциално и елементи на явна противоправност“.

91 Така според Tribunal da Relação de Coímbra (Апелативен съд, Коимбра) въпросът, поставен в жалбата, не намира отговор в посоченото решение на СЕС, както и в други решения, постановени в областта на пътнотранспортните произшествия, така че съдържанието на правото на Съюза по отношение на разглеждания в главното производство въпрос е неизвестно.

92 Член 267 ДФЕС предвижда оправяне на преюдициално запитване в такива случаи — механизъм, съгласно който Съдът е компетентен единствено да тълкува правото на Съюза, но не и националното право.

93 В действителност член 267, втора алинея ДФЕС предоставя на всички национални юрисдикции възможност да сезират Съда с преюдициално запитване по висящи пред тях дела, като за тази цел е достатъчно да бъде повдигнат въпрос относно тълкуването или валидността на правото на Съюза, който да е релевантен за съответното решение.

- 94 Трето гражданско отделение на Tribunal da Relação de Coimbra (Апелативен съд, Коимбра) решава да спре производството и да постави на Съда на Европейския съюз посочените по-горе преюдициални въпроси.

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ